

mára is tisztázatlan — akkor a világ is zavarosnak tűnik. Horgas költészetének gyengéje az, hogy a modernségre való formai törekvés nem esik egybe a gondolati modernséggel, amennyiben a lírának csak századunkbeli meditatív élményeit ismétletgeti. A valódi modernség éppen az lett volna, ha a világnak olyan létező tájait fedezi fel, amelyekbe költészete beleyökerezhet. Lehet persze axiómákra is felépíteni világot, csak nem szabad a valódival azonosítani. Jelképek és átváltozások erdeit is be lehet járni, csupán vigyázni kell, hogy legyen következetesség a bolyongásban. Mert ha „a lenyűzött fa kiáltása / mint sötét kő hull a vakvilágba” — elfoghatja a kinyújtott tenyér. De ugyanezen a tenyéren ugyanez a kő „mint hosszúszerű csatakos mellő fájdalom” ezek után már csak költői önkénnyel szűkölködhet. Előrelépést éppen azok a versei jelentenek, amelyek (*Hajnali ablak, Növények, Franz Kafka sír-*

jánál, Falak, Reggel) nem a direkt gondolatiság igényével íródtak, hanem lényegükben hordozzák a gondolatot.

*A bejáratnál egy bábu üldögél,
virág: azon túl,
ember: azon innen.*

*Piros fagyókerek úsznak szemeimben,
az álmatlanság térképei:
kanyargó folyók, hegyek, városok.*

A kérdések verseskönyve a *Távolságok*. Hit és hitetlenség költői kérdései. A válasznak azonban csak aforisztikus súlya van, s nem művészi hitele. Mert ez utóbbi nemcsak a forma, de a kitárulkozás őszinteségének kérdése is. Horgas Béla jó költő. Tehetsége a kezeség, hogy következő köteteiben megvalósítja azt, amit egyelőre csak programnak érezhetünk: „Minden arcom: nyitva-tárva.” (*Magvető Könyvkiadó 1967.*)

VERESS MIKLÓS

NYERGES ANDRÁS: HOLNEMVOLT

Nyerges András intellektuális költő, s mint ilyen természetesen elsősorban az eszme, a gondolat oldaláról szemléli a világot. Így értékeli, ítél és harcol a célért, amit maga elé tűzött. Mert hiszen ítélni természetesen nem is lehet másképp, mint tisztázott, szilárdan vallott meggyőződés, állásfoglalás magaslátáról. Ezek alapján csak helyeselhetjük, ha a költő nem tétovázik, s Nyerges Andrásnál valóban mi sem áll távolabb ettől. Elete és költészete azonban ennek ellenére korántsem kiegyensúlyozott. Szabó György már az első kötetről (*Emberi hitben*) megállapította azt a kettősséget, hogy Nyerges „a megtalált hitet hangsúlyozza; ám a versek inkább valami pontosan nem körvonalazható tanácsalanságról vallanak”, sőt „az egyedül-lét keserveit panaszolják” (Kritika 1963. okt.).

Úgy érezzük, ideznünk kellett ezeket a megállapításokat, mert nagyon találóak, és sajnos, erre a kötetre még inkább érvényesek. Szükséges volt idezni, mert nyilvánvaló, hogy Nyerges mégsem hitte ezt el. Nem hitte el Rigó Bélának sem, aki pedig második kötetről (*Fanyar tükkör*) már ezzel a külön címmel ír: *Út a magányhoz* (Tiszatáj 1965. dec.), és bőséges idézetekkel igyekszik bizonyítani és feltárni a költő emberi és költői magatartásából származó hibákat. Mert természetesen nem a polgári irodalom társadalmi válságérzéséből származó magányról van itt szó, hanem a költőnek önmaga által gyártott kalitkájáról. Arról, hogy

félelmei, szorongásai éppúgy konstruáltak, kiterveltek, mint minden iránt való bizalmatlansága. Ez az, amit most a harmadik kötet után már bátrabban kimondhatunk.

Nyerges valamiféle piederstárlól beszél, harcol és ítél. Persze, nem az a hiba, hogy harcol, s nem is az, hogy ítél, hanem hogy ostorozásainak alig van és mind kevesebb lesz a hitele, mert mindinkább deklarálásnak érezzük. „Rámcsörtetnek a rettenetek” — írja *Ragadozók* c. versében, de az egész hosszú, hatvan-egynéhány soros versből nem is sejtjük, mitől retteg úgy, „mint kire kiehettett ragadozó tör rá”, s miért mondja olyan gúnynyal a „millió valakik”-ről: „dajkád, ne légy zord szörnyeteg, / vigasztald, / biztasd, / le ne nézd — / ő pedig közben megemészt.”

Mi az alapja az ilyen szatirikus ki-rohanásoknak? Ha jobban megvizsgáljuk verseit ebből a szempontból, nyilvánvalóvá válik, hogy ezeket alapvető tévedések, súlyos önellentmondások okozzák. Nyerges szocializmust akar, igazi szocializmust, igazi szocialista emberekkel. S ehhez megvan egyelőre gyártott mércéje, s ez a mérce — legalábbis verseiből mást nem olvashatunk ki — önmaga. Harcol az álszentség, a hazugság, a közöny, a cinizmus ellen. Ez helyes, és ha meghatározott emberek, csoportok, jelenségek ellen fordul, együttérzünk vele. Megértjük, sőt tűzbe hoz a *Ballada a tejről* című, a bürokráciát és önzést szatirizáló verse; jót mosolygunk a *Kis példázat az*

etikai kérdés feltevéséről című, valóban találó ironizáláson, s még jó néhány hasonló versét említhetnénk. Így külön-külön konkrét hibákat ostoroznak, de más verseivel együtt túl általánosítónak válnak ezek is. A kötet együtt azt sugallja, hogy itt minden és mindenki alatta áll Nyerges mércéjének, hiszen semmihez sem tud a megértés, együttérzés hangján szólni. A nők nála úgyes kis szerelmi hiénák, akikben nem bízhat, mert „kilóra mér ki a szerelem, feldarabol, szemétre hord már” *Most a barátságról beszélélek*, s a lányok, kik verseit olvasák, „felizgatott fél-szüecskék”, kik „combjaikat összeszorítják, / s élvezkednek amíg beszélünk” (*Jelentés helyzetünk nagyszerűségéről*). De nem kapnak nagyobb megbecsülést a férfiak sem, így hát nem csoda, ha nem talál magának társakat. S ha megkérdeznénk, hogy mégis, talán a költők, az írók, akikkel együtt egy célért küzd? Ugyancsak rosszul járnánk ezzel a kérdéssel is, hiszen nyomban szemünkbe ötlék a *Ballada az irodalmi életről* című darab, amelyben nem kevesebbet mond ki, minthogy az irodalmi élet „undorító”, hiszen „könnyebb a harc, tisztább a front / zsebesek, kurvák, kerítők közt” és „erkölcsösebb egy betörő-trösz / mint az irodalmi élet”. Hogy kiket seprűzne ki ő, hogyan tisztítaná meg az irodalmi életet, erről nem vall, de le nem tagadhatóan és göröcsösen „balos” szemlélete alapján nem lenne nehéz kitalálnunk.

Mindezeket azonban korántsem azért mondjuk ki ilyen nyíltan, mintha egyúttal tehetségét is tagadni akarnánk. Fejlődési lehetőségei most is ugyanúgy nyilvánvalóak, mint jelentkezésekor. Nyerges mindent el tud mondani, világosan meg tud dalolni, amit csak akar, de amíg olvassuk verseit, óhatatlanul József Attilára gondolunk, aki ezt írta egyik kötete mottójával: „Aki dudás akar lenni, — Pokolra kell annak menni. — Ott kell annak megtanulni, — Hogyan kell a dudát fújni.” —

Élmény és szenvedés, érzelem és együttérzés, a humanitás mély átélése nélkül nincs, nem lehet igazi költészet. S ez a humanitás, együttérzés, átélt pokol hányzik egyelőre Nyerges verseiből. Ő hirdeti, hogy szenved, hogy menekül, hogy gonosz ez a világ, és gyalázatos, ahogy az emberek élnek. Nem

ő, hanem az „emberek”, tehát mások, akikkel lényegében sehol sem vállal közösséget. Nem úgy szenved, hogy átérzi az élet szépségét, baját, szenvedéseit és szeretné megtisztítani a bajoktól. Kiseprűzni szeretné inkább az embereket, nem meggyógyítani. Hogy is gyógyíthatna az, aki képtelen átélni az emberi nyomorúságot, a bajokat, örömeiket! Sajátos dolog, de Nyerges életlátása, harcos szocialista vágyai és elképzelései mellett mindinkább individualizálódnak. Nézzük ehhez bizonyítékkul *Mielőtt másokról* c. versét. Azért éppen ezt, mert egyetlen a kötetben, amely az önvizsgálódás szándékával indul, mondván: „Mielőtt másokról rosszat mondanék, / úgy döntöttem, előbb magamat leplezem le.” Bevallja közönyét, hiúságát („rám nézzen a világ, másokat meg se lásson”), gyanakvását, gyávaságát, de csakhamar kiderül ebből is, hogy mindez csak ürügy, hogy a végén kimondhassa a világról:

*nem titkolhatom: hasonlítok hozzá,
ki hangosan és keserűn ítélkezem,
vér vagyok véretekéből, szegyenemre,
[hús a hústokból,
s bár a rokonsággal nem büszkélkedem,
nem nőhetném ki, ha letagadnám.*

Átélt borzongások ezek? Nem, csak patetikus képek. Főlének, a világ fölé nő, vagy nőtt is már? A kötet szerint igen. A sajnálatos csak az, hogy nem érzi magatartásának költőietlenségét. Nem érzi, hogy önként nyirbálja pegazus szárnyait. Pedig van néhány verse, amelyekben feloldódik. Főként gyermekkorát idéző (*Töredék a kölyökkorból, Itthon vagyok*) és a vietnami nép harcával vállalt szolidaritást kifejező verseiben (*Vietnami mese, Köszönöm*) érezzük az érzelmi átélést, a humanumot is. Szatírái, hibákat, bűnöket ostorozó költeményei akkor lesznek majd igazán szépek, költőiek, ha érezzük mögöttük az átéltség, a humanum fedezetét. Szabó György a „takargatás nélküli »vallomások líra« irányában” látta Nyerges „sok lehetőségekkel teli költészetének további fejlődését.” Lehetséges. Úgy hisszük azonban, hogy ehhez még elég hosszú út vezet. Fiatal és tehetséges költő, de féltő, hogy a kínálkozó lehetőségeket elzárja maga elől. (*Magvető Könyvkiadó 1967.*)

SERES JÓZSEF